

članci na web stranicama: *Ohio Memory: An Online Scrapbook of Ohio* <http://www.ohiomemory.org>; *Picturing the Cayuse, Walla Walla, and Umatilla Tribes* <http://boundless.uoregon.edu/digcol/mh/index.html> i *The Presidential Timeline of the Twentieth Century* <http://www.presidentialtimeline.org>.

Na kraju časopisa nalazimo izvještaje sa sastanaka Društva američkih arhivista održanih u drugoj polovici 2007. godine.

Ivana Levstek

The American Archivist, 70, 1(2007); 71, 1(2008)

Izdanje **broja 1 iz 2007.** časopisa *The American Archivist* otvara tradicionalna poruka predsjedavajućega sa skupa Društva američkih arhivista, a ovdje je to Richard Pearce-Moses, arhivist koji je obnašao službu u brojnim vladinim, privatnim, muzejskim i arhivima akademskih institucija i zajednica, a u mandatu 2005/2006, bio je i predsjednikom Društva. Pearce-Moses svoj je rad naslovio *Janus u virtualnome prostoru: arhivi na pragu digitalne ere (Janus in Cyberspace: Archives on threshold of the Digital Era)*, čime je dao jasne naznake glavne teme: pozicija i uloga arhiva i arhivista u promijenjenim okolnostima koncepta i medija zapisa koje valja sačuvati. U uvodnom dijelu autor daje neke naznake i primjere koji slikovito pokazuju koliko se način ljudskoga djelovanja izmijenio zbog informatičkih tehnologija. Čak i oni najkonzervativniji svoj rad više ne mogu zamisliti bez pomoći određenih pomagala temeljenih upravo na IT-u. Međutim, za razne znanosti, ne samo arhivističku, ta je tehnologija donijela mnoštvo pitanja, dvoumica i problema. Ukoliko promatramo samo srodne znanosti, a to su svakako knjižničarstvo, upravljanje zapisima (spisovodstvo), ali i pravne znanosti i pravosuđe, zemljopis i kartografija, inženjerstvo i arhitektura, lako možemo utvrditi da je došlo do znatnih pomaka u pristupu.

U svojim promišljanjima o novoj (digitalnoj) eri, autor je zamislio tri scenarija: održavanje *status quo* pozicije, pogoršanje pozicije i poboljšanje pozicije arhiva i arhivistike. Prvi zamišljeni scenarij autor je odmah odbacio, iako bi vjerojatno struci bio najkomfortniji. Naime, teško možemo tvrditi da je stanje jednako kao nekada ukoliko znamo koliko je već konvencionalnih zapisa digitalizirano i koriste se u takvome obliku, ako znamo da se barem 50% poslovne korespondencije odvija putem elektroničke pošte, ako smo svjesni da su se nekadašnji pisani dnevници pretvorili u blogove, da je pisaci stroj gotovo nestao iz uporabe i zamijenjen je tekstualnim datotekama, da su izvješća manje-više zamijenjena kućnim mrežnim stranicama pojedinih ustanova i pravnih subjekata itd. Naprosto, tehnologija je promijenila prirodu zapisa, a time i prirodu upravljanja zapisima. Drugi je mogući scenarij pogoršanje pozicije i otežano obavljanje posla arhiva i arhivista odnosno, moguće je čak zamisliti da arhivisti, ukoliko ne svladaju neke

nove vještine i znanja, neće moći odgovarati na zahtjeve sudionika u društvenim relacijama na koja su do sada odgovarali i bit će zamijenjeni nekim drugim stručnjacima ili će se dogoditi gubitak društvene memorije temeljene na vjerodostojnim zapisima. Najoptimističniji scenarij kojega je autor mogao zamisliti jest društvo koje posjeduje bogatstvo zapisa što svjedoče o svekolikoj baštini. U njemu su se arhivisti uspjeli prilagoditi novim zahtjevima, usvojili su potrebne vještine i metode rada te uspjeli riješiti problem odabiranja, preuzimanja, pohrane i dugotrajne zaštite nestabilnih elektroničkih zapisa koji čuvaju kolektivno pamćenje. Naravno, Pearce-Moses zaključuje kako će vjerojatno prosječna budućnost izgledati kao raskrižje svih triju mogućnosti. Vrlo je vjerojatno i da će izgledati dosta različito u različitim arhivskim zajednicama, ali smatra da je svakako potrebno preuzeti inicijativu i pokušati nešto učiniti. U budućnosti će svakako svi arhivisti trebati posjedovati određene "tehničke" vještine, ali neće svaki od njih biti specijalist za sve njih. Međutim, naglašava autor, mnogo više od znanja i određenih novih vještina, arhivistima treba nov pristup, pa nabraja potrebne karakteristike takvoga stručnjaka: kreativnost, spremnost pokušavanja novoga, rješavanje problema na nov način, spremnost na nove i nove rizike u odabiru, te spremnost prihvatanja barem polovičnih rješenja ukoliko cjelovito rješenje još nije na pomolu. Ukratko, sve je te karakteristike usporedio s karakteristikama nekadašnjih pionira koji su prodirali na zapad američkoga kontinenta. Bez svega toga, uvjeren je Pearce-Moses, nikako nećemo moći ispunjavati svoju zadaću i društveni mandat, a to je čuvanje kolektivnog pamćenja i velikog dijela baštine čovječanstva.

Sljedeći članak potpisuje Brewster Kahle, direktor i jedan od utemeljitelja internet arhiva (www.archive.org), jedne od najvećih zbirki digitalnih sadržaja na svijetu, a od 2005. i član Američke akademije znanosti i umjetnosti. Kahle u svome članku također naglasak stavlja na pristup problemu, na ono što se može učiniti. Internet arhiv najpoznatiji je po pohrani mrežnih stranica, ali i raznih drugih digitaliziranih materijala, npr. digitaliziranih knjižnih izdanja, audio te vizualnih zapisa. Mrežne stranice čuva po principu *snapshota* koji se snimaju i pohranjuju svaka 2 mjeseca sve od 1996. godine i trenutno ih je oko 55 milijuna. Naravno, glavni zahtjevi ovoga posla su zaštita i dostupnost pohranjenoga materijala. Vrlo znakovito, ali internet arhiv zaštitnu kopiju svega pohranjenog svakodnevno šalje u Aleksandrijsku knjižnicu, kao i obrnuto, Knjižnica internet arhivu. Odnedavno jedna se kopija šalje i u Amsterdam, a do sada su četiri puta migrirali sve svoje zapise na novu tehnološku inačicu, što je naravno skupo, dugotrajno, zahtjevno, a uvijek rezultira i određenim gubitkom, no, na žalost, trenutno nema drugoga načina dugotrajnoga čuvanja. Kahla iskreno sumnja da će IT industrija ikad o tome povesti više računa, jer riječ je o profitabilnoj djelatnosti koja prvenstveno mora prodavati brzinu, a ne dugotrajnost pohrane. Dostupnost je drugi problem s kojim se njegova institucija svakodnevno susreće, a ne treba zaboraviti da dnevno opslužuju nekoliko stotina tisuća korisnika. Za sada je pretraživanje moguće kroz adrese stranica, ali radi se na tome da dostup bude moguć i kroz vremensku odrednicu. Autor se zalaže za univerzalnu dostupnost svim znanjima, i

smatra to buduće dostignuće ravno osvajanju Mjeseca odnosno nečemu na što ćemo kao generacija stoljećima biti ponosni.

Jeffrey Mifflin piše pak o perspektivi vizualnih zapisa na primjeru pojačanoga prikupljanja i korištenja povijesnih medicinskih fotografija (*Visual Archives in Perspective: Enlarging on Historical Medical Photographs*). Autor je arhivist i čuvar specijalne zbirke u glavnoj bolnici u Bostonu (Massachusetts), i u svome radu opisuje karakteristike te zbirke, u svrhu naglašavanja svijesti i važnosti slikovnoga povijesnog materijala. Mifflin smatra da jednako kao i konvencionalno dokumentarno gradivo, ni slikovno gradivo ne smije biti istrgnuto iz konteksta nastanka, kako bi dalo što više raznovrsnih podataka i imalo evidencijske i informacijske vrijednosti. Najstarija fotografija koju zbirka čuva jest dagerotipija pionira fotografije Josiaha Johnsona Hawesa iz 1847, koja prikazuje jednu od najranijih operacija pri kojoj je korišten eter. Pola stoljeća kasnije novine *Boston Weekly Transcript* o navedenom su fotografu i njegovoj zbirci medicinskih povijesnih fotografija donijele reportažu, u kojoj novinar svjedoči kako je autor snimkama rukovao pažljivo, nježno i gotovo s poštovanjem, kako su očito već tada fotografije poslužile svrsi "prisjećanja kako je bilo", a toj bi svrsi po autorovu uvjerenju trebale služiti i u budućnosti. Međutim, fotografija kao takva ne može osigurati sve informacije, već je potrebno dubinsko istraživanje i povezivanje pojedinačne snimke sa svim dostupnim dokumentarnim, publiciranim, slikovnim, proizvedenim (artefakti!) i specijalističko-tehničkim strukovnim materijalom. Naravno, zbog tehnoloških karakteristika odnosno mogućnosti iskrivljavanja i mijenjanja, današnja je fotografija izgubila faktor činjenične vjerodostojnosti, no dugo vremena od svoga nastanka, iako ni tada ne treba zanemariti moguće utjecaje s obzirom na tehnološko postupanje, taj je slikovni materijal osiguravao relativno visoku vjerodostojnost. Autor također iznosi podatke koji pokazuju kako su upravo liječnici kroz 19. stoljeće često bili inovatori i promicatelji novih tehnoloških postupaka u stvaranju fotografija, zbog osobne profesionalne i znanstvene zainteresiranosti za vizualno prikazivanje i ovjekovječivanje nekih medicinskih postupaka i slučajeva, mikroskopskih prikaza i sl. Posebno mjesto u povijesnim medicinskim fotografijama zauzimaju fotografije pacijenata, napose ako se prisjetimo da medicina definira tri osnovne metode dijagnosticiranja: opip (palpacija), sluh (slušanje pacijentova opisa zbivanja i tegoba) te pregled (dakle viđenje stvari). U tom smislu fotografije mogu poslužiti kao alati za dijagnosticiranje, podučavanje, kao poredbeni materijal za identificiranje i opis različitih bolesti i dr. Početno te fotografije nisu uvijek postizale željeni učinak, jer za medicinsku fotografiju nisu postojala posebna pravila i smjernice. Angažirani fotografi često su se rukovodili estetskim zahtjevima, koji su proizašli iz kanona lijepih umjetnosti. Međutim, vrlo brzo nadvladan je i taj pristup, pa su se do kraja stoljeća u medicinskim časopisima pojavile detaljne upute za postupanje i korištenje. Dapače, liječnici su često kod pacijenata dopuštali maksimalan razvoj određenih simptoma, kako bi dobili dobru fotografiju koja će pomoći u dijagnostičke i edukativne svrhe. U slične svrhe - pomoć pri obavljanju djelatnosti i razvoj vlastite

struke - fotografiju su počele koristiti i druge institucije i javne službe: policija, zatvori, kriminolozi, tvornice, bolnice, azili, socijalne službe i dr. U privitku članka je i obrazac inventara fotografskoga gradiva ove specijalne zbirke u Bostonu, koji zorno govori o tome što se istraživanjem i obradom nastoji postići: osim detaljnoga normiranog opisa i arhivske jedinice i samoga sadržaja, vrlo je opširno i područje veza kojim se osigurava i stvara dodatna vrijednost i bogatstvo podataka.

Članak Petera J. Robertsa bavi se filatelističkim materijalom unutar arhivskih zbirki - vrednovanjem, zaštitom i opisom (*Philatelic Materials in Archival Collections: Appraisal, Preservation, and Description*). Pod filatelističkim materijalom filatelisti smatraju poštanske marke, biljege, ali i svakovrsne omotnice (ne samo "službene"), razglednice, dopisnice i sl., a takav se vrlo često pronalazi u osobnim fondovima i zbirkama osobnih fondova koji završavaju u nekoj arhivskoj ustanovi. Također, fiskalne marke ili biljezi vrlo su česti u gradivu javnih službi. Iako se ne radi o klasičnom arhivskom gradivu, autor smatra kako i takva vrst materijala u različitim slučajevima može dobiti arhivsku - nekad evidencijsku a nekad informacijsku vrijednost. Većinom će kvalifikacija toga materijala kao arhivskog gradiva ovisiti o odabranoj i primijenjenoj metodi i postupku vrednovanja. Budući se i ona bira sukladno nekim karakteristikama samoga gradiva, ali i sukladno viziji konačnoga produkta i njegove svrhe nakon sređivanja i obrade, krajnji će ishod ovisiti prije svega o vrsti zapisa, provenijenciji, pripadnosti određenim većim strukturama zapisa i sl.

Elizabeth Yakel i Deborah A. Torres u svom se radu bave pojmom "zajednice zapisa", u smislu specifično okupljenih zapisa za područja u kojima u pravilu nisu izvorno nastali, ali se na njih odnose. Takve zajednice zapisa nastaju primjerice kao rezultat genealoških istraživanja, pa su autorice izabrale upravo tu skupinu kao oglednu za istraživanje. U prvome dijelu članka autorice proučavaju fenomen genealogije i genealoga općenito te obrazlažu razloge njihova odabira za temelj projekta. Radi se o vrlo propulzivnoj zajednici, koja neslućeno širenje i intenziviranje doživljava od 70-ih godina dvadesetoga stoljeća, iako genealoška istraživanja možemo pratiti još od srednjega vijeka. Genealogija je jedna od disciplina najuže povezana sa zapisima, ali još je jedna karakteristika genealoga koja znatno pomaže istraživanjima koja provode - strastven i emocionalan pristup koji često za posljedicu ima znatno bolje rezultate istraživanja negoli strogo racionalni i objektivni pristup. Nadalje, genealogija je izuzetno raširen fenomen i djeluje na vrlo širokim osnovama, primjerice, postoje podaci da oko 60% Amerikanaca razmišlja o svojim korijenima, pa su i sami pokušali kakvu-takvu genealošku aktivnost. Konkretno promatrani slučaj temeljen je na intervjuima s 29 genealoga, obavljenih u obliku polustrukturiranih upitnika, ali također i na usmenim intervjuima dijelom u njihovim domovima, a dijelom tijekom njihovih godišnjih okupljanja 2003. i 2004. godine. Autorice su postavile tri osnovne teze za koje su željele dobiti odgovarajuća saznanja kroz upitnike/intervjue:

- koje su "tih" karakteristike zapisa dobivenih genealoškim istraživanjima
- da li i kako se one mogu aplicirati i na zapise koji bi nastajali temeljem drugoga odabranoga kriterija: geografskoga, sociološkoga, etničkoga, nacionalnoga i dr.

- odnosi li se čitava ideja na "zapise zajednica" više na individualnu razinu, tj. eventualno na razinu identiteta pojedine obitelji ili se ipak može aplicirati i na razinu jedne manje, relativno definirane društvene grupe.

Uzorak skupine sastojao se od 11 muškaraca i 18 žena, sve pripadnika bjelačke rase porijeklom iz Europe, s boravištem u Michiganu. Prosječna dob bila je 62 godine, a raspon godina ispitanika od 31 do 85 godina. Upitnik je iznjedrio sljedeće generalne podatke: njihova istraživanja prosječno traju 18 godina (najduže od njih 33, a najkraće jednu godinu), provode ih i na području SAD-a i Europe, a konačni bi se zaključak oko karakteristika tako dobivenih cjelina mogao svesti na sljedeće točke:

- izuzetna dostupnost tako dobivenih informacija/nastalih zapisa
- dominantnije traganje za smislom negoli za faktografijom događaja i osoba
- intenzivna interakcija s drugim genealoškim istraživačima
- redizajniranje dobivenih podataka od obiteljskih povijesti i priča, do povijesti i priča određene društvene skupine.

"Primarni izvori u K-12 sustavu edukacije: mogućnosti za arhive" (*Primary Sources in K-12 Education: Opportunities for Archives*) članak je Julie Hendry, asistentice za specijalne knjižnične zbirke Sveučilišta u Illinoisu, koji razmatra šanse arhivskih ustanova da se nametnu i budu prepoznate u široj društvenoj zajednici kroz sustav osnovnoga obrazovanja K-12 (*Kindergarten Through Twelfth Grade*). Autorica u uvodnome dijelu podsjeća da je u posljednjih dvadesetak godina literatura o specifičnim korisničkim grupama sve brojnija i bogatija, ali da se većina studija ipak odnosi na "poznate" korisničke grupe. Primjerice, *American Archivist* iz 2003, posebno posvećen korisničkoj zajednici, obrađuje skupine: povjesničara, genealoga, akademskih korisnika i profesionalnih istraživača. Tema mladih ljudi kao korisnika arhiva tek se sporadično pojavljivala. Pr. Ken Osborne u časopisu *Archivaria* iz 1986, spočitava arhivistima da su zaboravili svoju obrazovnu i pedagošku ulogu, dok Marcus Robyns u *American Archivistu* iz 2001. objašnjava važnu ulogu arhiva tj. arhivista u savladavanju vještina kritičkoga načina razmišljanja kod studenata. Drugi pak argument za povećanu brigu o K-12 korisnicima predstavlja činjenica da su upravo učitelji i provoditelji programa institucija koje obrazuju ljude u najranijoj dobi, vrlo česti korisnici *online* arhivskih zbirki. Anne Gilliland-Swetland bila je jedan od pionira koja je identificirala oba navedena trenda: uporaba arhivalija u obrazovnom procesu, korist od novih tehnologija i koristi njihove integracije u K-12 razrede. Njene su aktivnosti dovele i do zajedničkoga projekta američke Kongresne knjižnice i Nacionalnoga arhiva i ureda za upravljanje zapisima (NARA) "Učenje kroz dokumente" (*Teac-*

hing with Documents) - alata za savladavanje različitih tema američke povijesti. Tema ugradnje primarnih i sekundarnih arhivskih izvora u nastavni sustav naročito se intenzivno obrađuje u literaturi posljednjih 5 godina, kroz knjige, članke, nastavne priručnike, web-stranice i dr. Napose se to odnosi na metodički pristup koji kao temelj učenja/savladavanja novih znanja koristi istraživački proces i istraživačke postupke. Iako su još uvijek najbrojniji korisnici primarnih arhivskih izvora i/ili tzv. sirovih materijala učitelji povijesnih i društvenih znanosti, raste broj i onih koji to nisu, pa tako nailazimo na priručnik "Korištenje primarnih izvora dostupnih putem interneta za podučavanje kritičke misli u geografiji", objavljen 1994. od Nacionalnoga vijeća učitelja geografije. Čak i oni pedagoški djelatnici koji nisu uvjereni u efikasnost ove metode, koriste materijale i ovakav pristup budući da pripremaju svoje čak na tako koncipirane ispite i testove. Naime, pedagoška administracija u Americi inzistira na standardiziranim i ujednačenim testovima (DBQs), koji zahtijevaju znanja izrasla upravo na navedenim obrazovnim metodama, iako mnogi učitelji i profesori smatraju da se radi o vrlo teškom zadatku. Naime, potrebno je prije svega odabrati dobre primjere zapisa za ono što se želi podučiti, potom osmisлити dobar metodički plan lekcije (sata), a to iziskuje znatan napor i utrošak vremena, napose za neiskusne prosvjetne djelatnike. Ta činjenica predstavlja dobru priliku arhivima da se sami potrudе ponuditi već gotove odabire te osnovne metodičke upute i planove za pojedine vrste/skupine/razdoblja koje će biti obuhvaćene nekim nastavnim planom.

Sljedeći članak dobitnik je *Theodore Pease* nagrade za 2006. godinu, autora Bena Blakea, napisan kao seminarski rad za profesora Richarda Coxa na Školi informacijskih znanosti pri Sveučilištu Pittsburgh. Nagrada je obznanjena na godišnjem sastanku američkih arhivista u Washingtonu u kolovozu 2006. Rad obrađuje i opisuje ukupni napredak u čuvanju, zaštiti i obradi zapisa što se tiču radništva i radničkoga pokreta. Na početku 20. stoljeća, zapisi koji se dotiču ove tematike bili su manje-više ugrađeni u ostale zapise povijesnoga karaktera. Tek s razvojem i procvatom tzv. društvene povijesti 60-ih godina dvadesetoga stoljeća, ovi se zapisi znatnije profiliraju, osamostaljuju, te postaju izuzetno važan dio izvora za istraživanje i čestom metom korisničkoga interesa. Ovakav procvat traje do 1980-ih godina, kad sindikati polagano gube svoju značajnu društvenu ulogu, čime se smanjuju i prihodi što su se, između ostaloga, koristili i za održavanje i razvoj pismohrana, tj. arhivskih zbirki. Prvu ozbiljniju zbirku ovoga specifičnoga gradiva predstavlja gradivo sakupljeno zaslugom Richarda T. Elyja, prvog akademskog povjesničara koji se bavio radničkim i sindikalnim pokretom. Godine 1904. on u prostorima Državnoga povijesnoga društva Wisconsin osniva Američki biro za industrijska istraživanja. Misija ove institucije ukratko se može svesti na njen zadatak prikupljanja materijala za istraživanje i objavljivanje "cjelokupne povijesti američkoga industrijskoga društva". Predstavnici Ureda više su godina putovali po cijeloj Americi i prikupljali gradivo pojedinih sindikata i radničkih udruženja kako izvorno, tako i prijepise i kopije onih materijala koje nisu mogli dobiti u izvorniku. Godine 1915. objavljeno je i prvo obavijesno pomagalo ove

zbirke. Slična je zbirka i Knjižnica Rand škole, utemeljene 1906, koja je radnike educirala za političko djelovanje kroz sindikate i druge aktivističke udruge. U tu svrhu osnovana je i knjižnica koja je u prvoj godini postojanja prikupila preko tisuću izdanja, ali nije se radilo samo o tiskanim publikacijama, već je zbirka sakupila i veliku količinu izvornoga materijala: zapisnike sjednica pojedinih udruženja, rukopise, korespondenciju, dokumente organizacija i dr. Svakako, do 1940-ih godina ovo je bila najznačajnija takva zbirka u SAD-u. Razdoblje nakon toga karakterizira apsurdna situacija razvoja i procvata sindikalizma, ali istovremeno i stagnacije ovakvih zbirki i knjižnica. Iako je upravo *Rand School* pokušala stabilizirati stanje utemeljivši Američki radnički arhiv i istraživački institut (ALARI), koji je započeo rad na zasadama moderne arhivistike, ustanova ipak nije dobila značajniju podršku sindikalnoga pokreta te je ubrzo ostala bez sredstava potrebnih za djelatnost i konačno je 1949. ugašena.

Ponovni se pokušaj davanja značaja ovome gradivu dogodio 1952, kad je na inicijativu nekoliko entuzijasta Društva američkih arhivista ova udruga osnovala zasebnu sekciju za gradivo radničkoga pokreta. Tada je obavljeno i jedno istraživanje o ukupnoj količini ovoga gradiva diljem arhivskih ustanova, ali je na upitnik odgovorilo samo njih 16. Ponovni procvat bilježi se tijekom 60-ih godina 20. stoljeća, kad započinje razdoblje dominacije tzv. društvene povijesti odnosno razdoblje u kojem se povijesna, a posljedično i arhivska znanost manje bavi društvenim elitama, a više se okreće temama važnima za život cjelokupne zajednice, što znači većinom temama "malih ljudi" i njihovih svakodnevnih interesa. To je razdoblje snažnoga rasta sindikalnoga pokreta, ali i raznih drugih pokreta za zaštitu ljudskih prava, napose prava žena i drugih zakinitih pripadnika zajednice. Sve je to rezultiralo i potporom akademske zajednice osnutku i razvoju arhiva i zbirki radničkoga pokreta, te kulminiralo 1980. godine Konferencijom o zapisima američkoga radništva i prijedlogom za osnutak nacionalnoga arhiva radništva pri George Meany Centru za Radničke studije u Washingtonu D.C. Današnje procjene količine gradiva ove tematike i provenijencije kreću se oko brojke od 3.200 zbirki te 125.000 dužnih metara gradiva, iako je entuzijazam koji je kulminirao osamdesetih godina 20. stoljeća stalno u opadanju. Tome svjedoči i podatak da su otkrivena samo dva stručna članka koja su se praktično bavila ovom temom (nastala prije dva desetljeća!), te dva teoretski impostirana članka nastala u prethodnome desetljeću. Zaključak je autora da su arhivisti koji rade na ovim zbirkama postigli znatna praktična dostignuća, ali da je propuštena prilika vrednovanja njihova poslanja, povijesti formiranja i prikupljanja gradiva te dosadašnja dostignuća.

Posljednji članak u ovome broju bavi se temom fizičke zaštite gradiva u posebnoj ustrojbenoj jedinici Biblioteke Sveučilišta države Washington, odnosno procjenama potreba za osiguranje tih uvjeta, utvrđivanja prioriteta postupaka zaštite te pronalaženja izvora financiranja. Ova je jedinica inače zadužena za prikupljanje, pohranu, čuvanje i osiguravanje dostupnosti gradiva kao što su zbirke fotografija, zemljopisne karte, grafike, rijetke knjige, ali i zapisi koji nas-

taju radom ovoga Sveučilišta (arhivski fond Sveučilišta koje postoji više od stotinu godina). Uz jedinicu postoji i laboratorij za konzervaciju i restauraciju, osnovan kasnih osamdesetih godina 20. stoljeća. Međutim, s vremenom je postalo jasno da će bez utemeljena plana o potrebnim postupcima zaštite, a njega je bilo nemoguće izraditi bez pregleda fondova i zbirki, izgubiti bitku za spašavanje mnoštva zapisa koje pohranjuju. Konačno, 2003. se pojavila i mogućnost apliciranja na program financiranja *Washington Preservation Initiative* (Washingtonska inicijativa za zaštitu), i tada su s 20.000 \$ uspjeli zatvoriti financijsku konstrukciju za planirane poslove.

Usvojena metodologija bila je sljedeća. U startu je dogovoreno koji dijelovi zbirke neće ovom prilikom biti istraživani: audio i videozapisi, izdvojeni predimenzionirani zapisi, zatim jedna relativno nedavno preuzeta zbirka, te nekoliko cjelina koje su očigledno zahtijevale revalorizaciju. Nakon toga, za obradu je ostalo oko 1.320 dužnih metara gradiva. Nadalje je dogovoreno da se za fondove i zbirke koje ne prelaze količinu 20-25 kutija, pregledaju sve kutije; za one većih količina da se pregledava metodom uzorkovanja; dok će male zbirke koje se sastoje najčešće od jednoga fascikla biti pregledane do pojedinačnoga komada. Metodologija uzorkovanja također nije postavljena generalno, već je odlučeno da će se utvrđivati od slučaja do slučaja. Prema riječima autorice Cheryl Gunselman, utvrđeni podaci nisu bili uznemiravajući, ali gradivo je uglavnom zahtijevalo određen tretman: od čišćenja, oslobađanja štetne opreme i ambalaže, stavljanja u zaštitne omote i ispravan način punjenja kutija, a dio gradiva tražio je i restauratorske zahvate. Druga se faza rada sastojala od utvrđivanja gradiva u svakoj pojedinoj zbirci, čije stanje zahtijeva prioritetan tretman. Za taj je posao osmišljena informatička baza u koju su unijeti podaci iz popunjenih konvencionalnih obrazaca u prvoj fazi. Najvrjedniji rezultat ovoga posla svakako je prioritetna lista koja je uravnotežila poslove i postupke, dok su dodatni pozitivni učinci bili vidljivi i kod kasnijega sređivanja i obrade gradiva, ali i u uštedi prostora zbog ispravne pohrane - samo zbog drugačijega načina ambalažiranja gradiva uštedeno je 60 dužnih metara polica.

Svezak uobičajeno nakon stručnih članaka sadrži i prikaze 9 novoizašlih knjiga.

Broj 1 proljeće/ljeto 2008. časopisa započinje člankom Elizabeth W. Adkins, direktorice jedne od ustrojbenih jedinica američke korporacije Ford, koja brine o cjelovitom upravljanju informacijama tvrtke (*Global Information Management at Ford Motor Company*), te ujedno nove predsjednice Društva američkih arhivista (dalje Društvo). Članak je naslovljen *Naše putovanje kroz različitost - poziv za snažnijim djelovanjem*, što je bio uvod za određene teme koje su bile potkom cijeloga ovoga izdanja. Autorica apostrofira trojnu različitost: jednu kao demografsku različitost ukupne stručne zajednice, drugu kao različitost članova Društva, a treću kao različitost arhivskih zapisa, o kojem aspektu se unaprijed ogradila da neće biti prevladavajući u njenom radu, naprosto zbog toga što se on

u stručnoj literaturi obrađivao češće. Što se tiče ostala dva aspekta, analizirajući izvješća edukacijskih ustanova koje školuju kandidate za arhivsku struku, autorica je došla do poražavajuće činjenice da su manjine, koje su u sustavu arhivskog školovanja zastupljene s oko 25%, u samom Društvu zastupljene sa svega 10% članova. Postojeće je stanje usporedila s vlastitom tvrtkom Ford Motors, koja je u prošlosti imala određene probleme toga tipa, ali je 2003. dospjela u sam vrh ljestvice kompanija koje izrazito poštuju različitost te upozorila, ukoliko se situacija ne promijeni, na opasnost nekompetitivnosti struke. Raznolikost, naime, itekako rezultira novim pogledima, različitim i drukčijim pristupima problemima, novim načinima rješavanja gorućih pitanja, što su druge srodne struke već prepoznale ili prepoznavaju, pa u tom smislu potiskuju arhiviste i arhivistiku kao znanost i struku. U razmatranju poštivanja različitosti ona vidi nedosljednost i u činjenici što je u dugoj sedamdesetjednogodišnjoj povijesti Društva ona jedina, uz Williama Overmana, izabrana kao korporacijski arhivist za predsjednika Društva. Nedosljednost također vidi i u činjenicama općenito male zastupljenosti žena na toj poziciji, male zastupljenosti manjina, a jednako tako i male/manje zastupljenosti pojedinih stručnih stajališta, unatoč tome što je 2003. unutar Društva utemeljen i Odbor za različitost. Autorica zapravo naglašava da se raznolikost treba postizati u svim tim aspektima te daje određene sugestije. Kao prvo predlaže usku suradnju s Udruženjima "crnih" fakulteta i sveučilišta, kao i s Udruženjem hispanoameričkih fakulteta i sveučilišta. Nadalje, predlaže preoblikovanje mrežnih stranica Društva uključivanjem više materijala na španjolskom, francuskom i kineskome jeziku, zatim omogućavanje uključivanja u struku i u Društvo na dosad neiskorištene načine (organizacija posebnih tečajeva i seminara za srodne struke, oglašavanje osnovne i dodatne edukacije i sl.) te predlaže i veća financijska ulaganja u dodiplomsko i poslijediplomsko obrazovanje, kao i atraktivne školarine upravo za slabije zastupljene pripadnike rasnih i narodnosnih skupina. Nadalje predlaže ispravke i dopune obrazovnih programa upravo s gledišta različitosti, djelomičnu izmjenu politike prihvata novih članova u Društvo, promjenu politike mentorske aktivnosti te intenzivan rad na društvenoj osviještenosti ovih problema. Što se pak postizanja etničke raznolikosti unutar profesije, a napose unutar Društva tiče, Adkins naglasak stavlja na jedan od svojih prijedloga kojega vidi gotovo kao akcijski plan: utemeljenje stipendije Društva za školovanje pripadnika manjinskih zajednica.

Članak Bena Alexandra dotiče se pak izuzetno atraktivne teme - osobnih audiozapisa Louisa Armstronga, pohranjenih u Queens Collegeu Gradskoga sveučilišta u New Yorku (*City University of New York*). Riječ je doista o osobnim zapisima koje je sam Armstrong snimao na kućnome uređaju, s razlogom koji je sam definirao sintagmom "za buduća pokoljenja", a sačuvano je 650 audiovrpca od kojih, što je napose zanimljivo, mnoge imaju rukom oslikane i dizajnirane omote. Ovaj osobni fond sadržava još 1.600 komercijalnih audiozapisa, 86 heme-rotečnih albuma, 5.000 fotografija, 270 kompleta partitura, 3 dužna metra osobnih zapisa, uključujući korespondenciju i biografske zapise, 5 trublji, 14 pisaka, te

120 raznih nagrada i plaketa. Međutim, Alexander stavlja poseban naglasak na Armstrongovu ideju vodilju da zapise, naročito zvučne kojima je bio zadivljen, sačuva za "budućnost". Dapače, prema svim biografima, njegova je fascinacija tehnologijom snimanja graničila s opsesijom, što je dakako povezano s razlozima snimanja. Armstrongovo djetinjstvo i mladost provedeni u najsiromašnijem dijelu New Orleansa, sušta su suprotnost njegovu kasnijem uspjehu i slavi i da bi na neki način posvjedočio tom začudnom uspjehu koji predstavlja klasičnu "američku priču", imao je potrebu da sve što radi na neki način i dokumentira. Nije pritom čudno što je posebnu pažnju posvetio upravo zvučnim zapisima, jer je glazba bila njegov osnovni izričaj, a pored toga smatrao je da je upravo to oblik zapisa kojega je gotovo nemoguće krivotvoriti. Armstrong je snimao uobičajene razgovore prilikom posjeta svojih prijatelja, razgovore sa suprugom, diktirao je biografske podatke i notice od razdoblja najranijega djetinjstva do kasne karijere, a ponekad i samo kućnu atmosferu, banalne razgovore ili prepirke, dok je poneki snimak samo zvučni zapis televizijskih emisija koje je sam u tišini gledao. Ovaj dio njegovog osobnoga fonda naročito je značajan, jer upravo iz tih zapisa najmanje govori Armstrong kao slavni trubač i glazbenik, a najviše osoba kakva je bio daleko od reflektora slave, komercijalizma i svih popratnih manifestacija koje donose. Toga je i sam bio svjestan, pa je upravo zato inzistirao na ovakvim zapisima, brinući se da iza sebe ostavi pouzdan trag o tome kakav je zapravo bio.

Zajednički članak *Pluralizam arhivističke paradigme: može li arhivistička edukacija u pacifičkim zemljama donijeti nove izazove?*, što su ga napisali Anne Gilliland, Sue McKemmish, Kelvin White, YangLu i Andrew Lau, propituje može li velika geografska raspršenost i množina različitih nacija pacifičkoga kruga izazvati generalne konceptualne i logističke izazove u arhivističkom obrazovanju pojedinih regija. Cijela aktivnost oko organiziranja edukacijskoga sustava na tim područjima potiče niz izazova koji rezultiraju neminovnim prilagodbama, uključivanje lokalnih i regionalnih potreba i specifičnosti, uključivanje konkretnih zahtjeva lokalne zajednice u korpus vještina kojima u arhivističkome poslu valja vladati, a zauzvrat pak, ove lokalne zajednice svojim uključivanjem u svjetsku arhivističku zajednicu odnosno u globalnu paradigmu znanosti, sprječavaju da sadašnja postojeća paradigma postane hegemonistička i da zadobije neokolonijalni prizvuk! Sastavni dio članka je i upitnik o edukacijskim sustavima u zemljama pacifičkoga kruga, koji je korišten za dobivanje obuhvatnih podataka, a sadržava pitanja o edukacijskim programima, izvoditeljima tih programa, kao i pitanja o njihovim polaznicima i studentima.

Sljedeći članak u ovome broju donosi još jedan pogled na koncept zapisa kao takvoga. Geoffrey Yeo, naime, propituje tezu o postojanju "prototipa" nekog univerzalnoga zapisa te njegova odnosa sa zapisima koje možemo nazvati "graničnima". Po svojoj vokaciji te dosadašnjim mjestima zaposlenja i položajima, autor je doista prava osoba za ovaj diskurs, jer je riječ o spisovodstvenome stručnjaku s iskustvom u upravljanju zapisima i u javnom i u privatnom sektoru na području Ujedinjenoga Kraljevstva, a u mnogim je projektima sudjelovao i kao

angažirani slobodni stručni savjetnik. U mnogim svojim radovima zahvaća problematiku prirode javnih/službenih zapisa, spisovodstva, tj. upravljanja zapisima, klasifikacijskih sustava, sređivanja i opisa, te odnosa zapisa s ustrojbenim strukturama koje ih stvaraju. Yeo u svome radu konstatira činjenicu koje smo mnogi od nas koji komuniciraju sa stvarateljima itekako svjesni, tj. da postoje zapisi koji se već početno doživljavaju kao (arhivski) zapisi, ali uvijek je tu i množina onih koji se takvima ne definiraju. Članak je zapravo nastavak Yeova promišljanja iz prvog dijela članka istoga naslova, objavljenoga u *American Archivistu*, br. 70, jesen/zima 2007, u kojemu također razmatra prirodu zapisa s naglaskom na evidencijama, informacijama i cjelokupnoj reprezentativnosti zapisa. U ovome je pak članku naglasak stavljen na psihologijsko doživljavanje zapisa, temeljeno na teoriji Eleanor Rosch o ljudskome pristupu kategorijama, razvijenoj 70-ih godina 20. stoljeća, a koja za osnovnu tezu uzima činjenicu da većina konceptualnih kategorija ima nekakav prototip. Također je prirodan dio teorije da se svi članovi neke skupine promatraju upravo u odnosu na predmnijevajući prototip. Zaključak koji se nameće jest da taj prototip ovisi prije svega o kulturalnim specifičnostima nekoga prostora i vremena, kao što o tome ovise i granična područja tog prototipa. Unutar arhivske i spisovodstvene zajednice, nastavlja autor, takav prototip najčešće znači: zapis na papiru (još uvijek!), sastavljen u službenu/poslovnu svrhu, s intencijom vjerodostojnosti i objektivnosti te svrstan u određenu spisovodstvenu strukturu. Jednako kao na pojedinačnoj razini zapisa, model prototipa postoji i za skupine zapisa, što ima direktne veze s arhivističkim principima provenijencije te prvobitnoga reda. Međutim, u realnom je upravnom i poslovnom svijetu čitav niz zapisa koji uopće ne odgovaraju ovome prototipu, počevši od samoga medija nastanka - zapisi koji nastaju u nekonvencionalnome obliku, do onih zapisa koji apsolutno nemaju svoje mjesto u određenoj spisovodstvenoj strukturi. Na arhivistima i spisovoditeljima je odluka koliko zapravo žele "širiti" mrežu zahvaćanja odnosno odrediti granične kriterije koji će definirati što je *zapis*. Također, morat će definirati i postupanja s tim graničnim zapisima te u svakom određenom slučaju odrediti koliko je takve zapise moguće i primjereno pokušavati uklopiti u stroga spisovodstvena pravila i strukture, a koliko im je potrebno specifično pristupati. Naravno da će i odluke o kriterijima uvrštavanja takvih graničnih jedinica u *zapise* kao takve, a napose u *arhivske zapise*, kao i odluke o načinu rukovanja njima, ovisiti prvenstveno o prioritetima, tj. strategiji neke spisovodstvene ili arhivske zajednice. Najčešće ovi zapisi predstavljaju veću vrijednost za arhivsku negoli za spisovoditeljsku zajednicu, jer ova potonja ipak ima prioritetni zadatak upravljati zapisima koji najčešće odgovaraju prototipskoj vrsti: onima koji svjedoče o poslovnim transakcijama te koji mogu osigurati vjerodostojnost postupanja. Arhivska pak zajednica ima i drugi zadatak - sačuvati i zapise koji odaju sveopći dojam i kontekst, a odluka o pohrani i čuvanju često nastaje s mišlju na pojedine specifične skupine korisnika. Zbog svega toga, upravo je pojedinačno promišljanje i pojedinačno zaključivanje za svaki takav zapis/skupinu zapisa, jedini ispravan put kod donošenja konačnih odluka o takvim zapisima.

Sljedeći nam članak donosi rezultate drugoga dijela projekta razvoja standardiziranog upitnika, osmišljenoga za arhive koji kroz korisničku zajednicu žele provjeriti svoj rad i svoje poslanje, a koje su proveli Wendy Duff, Jean Dryden, Carrie Limkilde, Joan Cherry i Elli Bogomazova. Istraživanje su financirale dvije fundacije: Ontario Premier Research Excellence Award (PREA) i Andrew W. Mellon Foundation, a prvotno je bilo zamišljeno isključivo kao istraživanje o upitnicima i korisničkom mišljenju o primjerenosti digitalnih arhiva. No, s vremenom je u istraživanje uključena i klasična korisnička služba, tj. mišljenja o mogućnostima korištenja konvencionalnoga gradiva. Autori naglašavaju kako o području istraživanja korisničkih skupina postoji brojna literatura, no napominju i da ima autora (npr. Jacques Grimard) koji nijeću važnost tog postupka. Takvo svoje stajalište temelje na činjenici da usprkos dugoj tradiciji istraživanja korisničkih zahtjeva, upitnika i različitih statistika (što traje nekih tridesetak godina), nema konkretnih slučajeva u kojima bi ti rezultati ozbiljnije utjecali na arhivske programe i praksu, niti u teoretskom niti u metodološkom smislu. Ovo istraživanje, kako naglašavaju i autori, nije zapravo ni doslovna studija korisnika, niti studija procjene arhivskih službi, servisa i programa (u odnosu na korisnike), već se radi o istraživanju o tome što sami arhivisti misle o utjecaju praćenja takvih korisničkih zapisa i što u tom smislu trenutno poduzimaju. Ovdje se postavlja niz pitanja: što se zapravo očekuje od praćenja takvih podataka; što se od korisnika želi doznati; što se čini s tako prikupljenim rezultatima; postoje li pri očitavanju i tumačenju takvih podataka određena ograničenja; koji je tip infrastrukture potreban kako bi se ovi podaci iskorištavali svrsishodnije i dr.

Članak *Planiranje prikupljanja elektroničkih zapisa* vrlo je simptomatičan, a u negativnome smislu donekle utješan i za hrvatske prilike. Tekst govori o problemu nedostatka konzistentne akvizicijske politike za digitalne zapise i to one izvorno nastale, a ne naknadno digitalizirane u različite svrhe. Članak problematiku obrađuje napose s gledišta institucija koje posjeduju i prikupljaju arhivsko gradivo, a nisu dijelom arhivskih ustanova u užem smislu. Pandan takvima u Hrvatskoj bi primjerice bile različite baštinske ustanove te još uvijek nedovoljno razvijene i u malomu broju privatne zbirke izvornoga arhivskog gradiva. I ovo je istraživanje temeljeno na upitniku odaslanome na više adresa, a koji je prikazan kao prilog tekstu. Početna činjenica koju autorica naglašava jest, da zapisi ove vrste postaju dijelovima fondova i zbirki pojedinih arhiva prilično stihijski, a ne kao rezultat precizno definiranih akvizicijskih politika imatelja (arhiva ili pak imatelja raznovrsnih zbirki po raznim osnovama). Svakako, zaključak članka ide u smjeru činjenice da se stručni djelatnici zaduženi i odgovorni za pojedine takve skupine fondova i/ili zbirki, najčešće naknadno domišljaju načinima pohrane i upravljanja tim vrstama zapisa te da svakako nedostaje neki utemeljeni i definirani način utjecaja na takve zapise već prilikom njihova stvaranja. Susan E. Davies, profesorica na Colledge of Information Studies, Sveučilišta Maryland u Colledge Parku, također i direktorica njihova arhiva, naglašava razliku u akvizicijskom pristupu privatnih i javnih arhiva koji prikupljaju ovakav tip gradiva.

Privatni ga u svojim zbirkama okupljaju puno više (47-53% od ukupnoga gradiva), za razliku od javnih koji do sada posjeduju oko 21-27% digitalno nastalog gradiva. Međutim, ono što je zamijećeno kao problem jest, da u osmišljavanju brige o takvome gradivu nedostaje povezanost sa spisovodstvenim sustavima u kojima ono prvotno nastaje, pa stoga autorica sugerira potrebu boljega istraživanja ove problematike. Svakako su najuspješniji slučajevi upravljanja i pohrane ovakvoga gradiva tamo gdje je upravljanje zapisima jedinstveno, tj. tamo gdje je u cjelokupni sustav integrirano i konvencionalno i nekonvencionalno gradivo. Davies zastupa tezu da je u svim arhivskim ustanovama bilo kojega tipa potrebno razraditi čvrst sustav preuzimanja, pohrane, zaštite i osiguranja dostupnosti ovoga gradiva, ali naglašava i to da nije nužan, pa čak ni moguć, sasvim identičan pristup ovome problemu.

Slijedi potom članak nagrađen Nagradom *Theodore Calvin Pease* (godišnja nagrada Društva američkih arhivista, nazvana po prvome uredniku *American Archivist*), mlade autorice Elizabet Snowden Johnson, koja propitkuje utemeljenost relativno nedavno stvorene slike arhivista kao oblikovatelja prošlosti, za razliku od stoljetnoga stava o arhivistima kao isključivo o čuvarima prošlosti. Svakako, korijene novoga pristupa Johnson vidi negdje u presijecanju utjecaja različitih teorija vrednovanja te novog profesionalnog identiteta arhivista. Ta je mijena započela na prijelazu iz 60-ih u 70-e godine prošloga stoljeća, kad se sve snažnije razvija disciplina društvene povijesti, ali također i pod utjecajem širokih društvenih pokreta u tim godinama. Upravo 1970. na godišnjem skupu Društva američkih arhivista, lijevo orijentirani znanstvenik-humanist Howard Zinn, održao je svoje predavanje "Arhivist aktivist", u kojemu nastoji osvijestiti dugovremenu činjenicu sklonosti arhivske zajednice da prikuplja gradivo koje svjedoči o elitama, te da bitno nedostaju zapisi koji dokumentiraju život običnih ljudi. Pritom pojam aktivizma, naravno, ne znači politički aktivizam, već aktivno djelovanje na polju vrednovanja i akvizicijske politike, koje će dovesti do formiranja zbirke koje će vjerodostojno i objektivno predstavljati presjek zbivanja i društva u cjelini, a ne samo političkih i/ili društvenih elita. Raspre o ovoj postavci vodile su se tijekom 1970-ih godina, a posljedica je bila motiv koji je kao dominantna misao isplivao na površinu: "odgovornost arhivista spram budućih generacija". Kad je navedena činjenica osviještena, polagano se počeo mijenjati i stručni profil arhivista. Ipak, koliko god ovaj trend postaje dominantan u 1970-ima odnosno od tog je vremena eksplicitno definiran, autorica njegove začetke i razloge nalazi i dublje u povijesti. Presudnu ulogu pri tome vidi u raznim teorijama vrednovanja gradiva, a napose u Schellenbergovoj teoriji vrednovanja sukladno kriteriju evidencijske i informacijske vrijednosti. Schellenberg je, doduše, svojim radom prvenstveno odgovarao na kritičnu potrebu smanjenja količine zapisa u javnome sektoru i njegova je metoda prvenstveno bila namijenjena pismohranama, tj. samim stvarateljima, ali s vremenom je prihvaćena kao koncept i u arhivskim ustanovama. Ono što je još važnije, a što je primijetio Frank Boles, činjenica je da od tih vremena američka arhivska zajednica polagano postaje svjesna svoje povi-

jesne, a ne samo administrativne odgovornosti. Možda je tu novu ulogu arhivista najbolje opisao Gerald Ham 1974. u svome izlaganju pod nazivom "Arhivski rub", u kojem kaže da "arhivisti zapravo čuvaju ogledalo ljudske vrste". Naravno, bilo je i mnogih oponentata ovakvome pristupu odnosno onih koji su brinuli da pretjeran aktivizam ne prijede u svoju negaciju. Iako su kritike bile različitoga tipa, od teoretskih, konceptualnih, pa sve do naglašavanja operativnih problema, konačna bi se misao mogla svesti na zaključak da se opasnost pojavljuje tamo gdje prestaje objektivnost odnosno stručnost arhivista. Svakako, tijekom 1980-ih ovaj je pristup postao dominantan, iako su izostali bilo kakvi dokumenti koji bi predstavljali objavu službene akvizicijske politike, pa i bilo kakve konkretne smjernice novog načina prikupljanja gradiva. Od sredine 1980-ih, međutim, arhivistima se dodatno dogodila informacijska i informatička revolucija. Glavni zahtjevi prema arhivistima od tada postaju konceptualna i praktična pitanja silno narasle količine gradiva, a oni sami grčevito se bore sa situacijom u kojoj pojava novih medija dovodi do otežane kontrole nad ponavljanjem jednih istih zapisa, a s druge pak strane otežana kontrola ponekad rezultira potpunim gubitkom nekih drugih zapisa. Sve je vodilo prema zaključku, da će bez dobro utemeljene strategije arhivski aktivizam doživjeti neuspjeh. No, s vremenom se javljaju pokušaji utemeljenja kakve-takve politike prikupljanja i profiliranja pojedinih zbirki. Tako kreirani dokumenti u drugoj polovici 1980-ih nazivali su se *dokumentacijskim strategijama*, a sastavljani su najčešće za neko geografsko područje, tj. neku množinu arhivskih i sličnih ustanova nekoga područja i trebali su predstavljati osnovu za zajedničku politiku prikupljanja gradiva. Međutim, svi su oni iz različitih i brojnih razloga završavali neuspješno, a čini se da je najdominantniji razlog neuspjeha bio što na razini pojedinačnih arhivskih ustanova nisu predstavljali konkretnu operativnu pomoć. Početkom 1990-ih Kanađani su promovirali koncept makrovrednovanja, koji je u nekoj mjeri također dokumentacijska strategija, ali budući je svojim provedbenim dokumentima osiguravao operativnu primjenu, moglo bi se ustvrditi da "preživljavanje" koncepta dokumentacijskih strategija u velikoj mjeri duguje zahvalnost upravo konceptu makrovrednovanja. Johnson na kraju zaključuje da je ovakav aktivistički pristup prikupljanju zapisa dominantan i danas, ali da svejedno nema sveobuhvatnih i razrađenih strategija, kao što i dalje postoji niz prigovora i bojazni da se nekadašnja naklonost elitističkome pristupu ne pretvori u preveliki aktivizam, koji će pak rezultirati prevelikim i nekontroliranim uplivom arhivista u zapise koji se trajno čuvaju. Ovaj je upliv arhivistima moguć na dva načina: kroz postupak vrednovanja, dakle odabiranja zapisa za trajnu pohranu, ali također i potencijalnim utjecajem zbog danas pomaknutoga mjesta utjecaja arhivista već u fazu kreiranja zapisa.

Sljedeći članak potpisuje stručnjak izvan arhivske struke Andrew V. Abela, profesor marketinga na Američkome katoličkom sveučilištu (*Catholic University of America*) u Washingtonu. Na rad ga je zapravo potaknula debata koja se već neko vrijeme provlači kroz izdanja i skupove Društva, a pokrenuta člankom Richarda J. Coxa u kojem, među ostalim, tvrdi da je nemoguće biti zaposlen kao

korporacijski arhivist i pri tome biti etičan arhivist. Abela u članku naglašava i zastupa dva aspekta problema. Prvi se temelji na tezi da činjenica mjesta zaposlenja nikako ne može biti razlogom ni za ni protiv slijeđenja etičkih načela stručnoga i strukovnoga postupanja. U tom smislu autor probleme uočava, ali riječ je o problemima vezanima upravo za polje samih načela i njihove primjene, a ne uz polje topografije i geografije radnoga mjesta. Drugi aspekt njegovoga rada bavi se pokušajem da se upravo na polju navedenih problema pokušaju dati određena rješenja koja bi uklonila sadašnje manjkavosti. Uvodno nas autor podsjeća na mnoštvo etičkih teorija i sustava koje u današnje vrijeme egzistiraju istovremeno i u korelaciji, pa je iz njih teško dobiti jednoznačan odgovor na pitanje "Što je ispravno učiniti?". Jednako se tako u slijedu postavlja pitanje "Zašto bismo to/nešto učinili?". Autor nabroja nekoliko točaka Etičkog kodeksa Društva američkih arhivista u kojima nalazi niz dvojbi, stoga predlaže sljedeće: ukoliko postoji niz pitanja oko kojih postoje etički prijevori, smatra da se valja usredotočiti na ona oko kojih spora nema te za takva kreirati i osigurati dobru proceduralnu i institucionalnu podršku. Za ostale dvojbene odluke predlaže otvaranje niza *online* diskusijskih skupina, međusobnu razmjenu članaka i projektne dokumentacije vezane uz pojedinačne sporne slučajeve i sl. Iznosi tri konkretna prijedloga: formiranje etičkoga Okrugloga stola, kao dijela Društva američkih arhivista - bilo kao stvarnih, fizičkih skupova, bilo kao mrežnih foruma; kreiranje informatičke baze koja bi prikupljala primjere dvojbene etičkih pitanja; organiziranje programa mentorstva za mlade arhiviste i pripravnike.

Posljednji članak u ovome broju donosi studiju primjene opisnoga programa *Describing Archives: A Content Standard (DACS)* u obavijesna pomagala i to temeljem primjera slučajeva iz triju raznorodnih zbirki gradiva. DACS je prvi opisni standard u SAD-u koji je primjenjiv za sve oblike arhivističkoga opisa, uključivo i za obavijesna pomagala. Ova studija upravo je i nastala kako bi dokazala da je standard fleksibilan i da može poslužiti u različitim situacijama, jednako kao i za različite tradicije opisa. Kreiranje standarda "Normirani arhivistički opis" (*Encoded Archival Description - EAD*) u Sjedinjenim Američkim Državama početkom 90-ih godina 20. stoljeća, predstavljalo je prvu ideju nacionalnoga standarda za obavijesna pomagala. EAD je nudio standardne odrednice za normiranje, raspačavanje i isporuku obavijesnih pomagala, ali je eksplicitno izbjegavao smjernice za način oblikovanja njihova sadržaja. U neku ruku, budući se radilo o počecima standardiziranja postupanja, bilo je razumljivo da standard nudi i omogućava uključivanje raznolikosti, a ne inzistira na određivanju sadržajnih momenata. Međutim, s vremenom potreba za standardiziranjem sadržaja postaje sve izraženija, pa 2004. nastaje prva inačica DACS-a, nastala na tragu principa i iskustava nekoliko svjetskih standarda (APPM, ISAD-G, RAD i dr.). Ovaj članak opisuje primjere njegove primjene na zbirkama Biblioteke Sveučilišta Princeton (*Princeton University*), na fondovima javne uprave u Arhivu države New York (*New York State Archives*), te na zbirkama filmskih i videozapisa Filmskoga i televizijskoga arhiva pri Kalifornijskome sveučilištu u Los Angelesu (UCLA).

Ovaj broj časopisa donosi nadalje opširniji prikaz Terryja Eastwooda o specijalnom izdanju Društva, koje obuhvaća radove o osnovnim arhivističkim pojmovima i postupcima, namijenjen jednako pripravnici, ali i etabliranim arhivistima koji imaju potrebu povremeno osvježiti spoznaju o fundamentalnim znanjima vlastite struke. Ovo je treće takvo izdanje - prva je serija takvih napisa nastajala tijekom kasnih 70-ih i ranih 80-ih godina 20. stoljeća, a druga u ranim 1990-ima. Izdanje je naprosto okupilo tekstove koji su okvir osnovnih znanja i postupanja arhivističke struke. Eastwood naglašava kako je ovo, eventualno uz australski *Keeping Archives*, jedini svjetski primjer takvoga postupanja, što je ipak pretjerano, no svakako da izdanje predstavlja možda jedno od najutjecajnijih takvih i sličnih (uzevši u obzir veličinu američke arhivske zajednice, kao i njen utjecaj na svjetsku arhivsku zajednicu). Iako je intencija ista, sva tri izdanja nisu ni u pristupu ni u opsegu ista. Naime, prvo je izdanje doista predstavljalo uglavnom visoko kvalitetna uputstva ukupnih arhivističkih postupanja, dok je posljednje, treće izdanje, daleko više od toga. Ono sadržava i prezentira razvoj različitih koncepata, nadalje mnoštvo uputa, bilježaka, bibliografija i dr. te gotovo da predstavlja pravu monografiju arhivističke znanosti na području Sjedinjenih Američkih Država.

Prikazani broj još sadrži uobičajene prikaze knjiga (njih deset) te zapisnik sa sjednice godišnjega sastanka Vijeća i ostalih upravljačkih tijela Društva američkih arhivista, održanoga u veljači 2008. u Washingtonu.

Silvija Babić

Archives, 31, 112, 113(2005); 114, 115(2006)

Broj 112 sveska 31 iz travnja 2005. Ovaj broj časopisa *Archives* donosi sedam članaka u kojima autori obrađuju različite teme iz britanske povijesti, koristeći pritom arhivsko gradivo kao glavni izvor svojih istraživanja, upotpunjujući ga i dodatnim izvorima, kao što su objavljena literatura i novinski članci.

Murray G. H. Pittock sa Sveučilišta u Manchesteru autor je prvog i ujedno najkraćeg članka, pod naslovom *Izvori i datiranje jakobitske pjesme II.*, nastavka prethodnog članka također objavljenog u ovom časopisu.¹ Skrećući pozornost na različite izvore jakobitskih pjesama iz tog razdoblja (tiskane zbirke, melodije violinskih skladbi, privatne zbirke rukopisa) i navodeći njihove primjere, autor

¹ Jakobiti su bili pristalice katoličkog krila engleske kraljevske dinastije Stuart, svrgnute u tzv. 'Slavnoj revoluciji' 1688, kada je s prijestolja uklonjen engleski kralj Jakov II. (1685-1688), po kome su i dobili ime (lat. *Jacobus*). U idućih šezdesetak godina Jakobiti su pet puta bezuspješno nastojali manjim i srednjim vojnim ustancima dovesti na britansko prijestolje Jakova i Karla Sturta, sina i unuka Jakova II. i tako obnoviti katoličku vjeru. Nakon što je 1745. propao posljednji takav pokušaj, Jakobitizam gubi političku moć, ali njegova simbolika izgnanog kralja nastavlja živjeti na lokalnoj razini i biva temom brojnih romantičarskih pjesama i knjiga.